

Identifikace vzoru a vzhledové úpravy tkaniny

Z obsahu 2. přednášky:

- Charakteristické znaky a názvosloví vzorů tkanin
- Charakteristické znaky a názvosloví vzhledových úprav tkanin

Předmět: Textilní zbožíznalství 2
Přednášející: Marie Havlová

Identifikace vzoru tkaniny

- ▶ Vzor tkaniny je zpravidla tím, co nás na tkanině zaujme jako první.
- ▶ Často je určující pro její názvoslovné zařazení - např. PEPITO, KOHOUTÍ STOPA, GLENČEK.
- ▶ Vzor na tkanině je možné vytvořit:
  - ▶ Vazbou
  - ▶ Zatkáním různě barevných nití
  - ▶ Tiskem
  - ▶ Vzhledovou úpravou

+ vzájemné kombinace

Proužek

- ▶ Obecně vzor charakteristický střídáním pruhů odlišné barvy nebo struktury pouze **v jednom směru tkaniny** (ve směru osnovy nebo útku).
- ▶ Pruhy mohou být vytvořeny zatkáním nití odlišné barvy nebo zatkáním nití odlišné konstrukce (jemnost, lesk, efekt).
- ▶ Některé vzory z této skupiny jsou velmi charakteristické, jsou pro ně používány ustálené názvy a často jsou určující pro pojmenování druhu tkaniny - např. VLASOVÝ PROUŽEK, KŘÍDOVÝ PROUŽEK.

Vlasový proužek

- ▶ Podélné pruhování na tkanině, kdy:
  - ▶ Proužek je v kontrastní barvě
  - ▶ Proužek je tvořen jen jednou osnovní nití
- ▶ Používá se především na pánských oblekových tkaninách.

Křídový proužek

- ▶ Podélné pruhování, které je vytvořeno zatkáním méně kontrastních nití (zpravidla dvou).
- ▶ Vzor se uplatňuje především na pánských oblekových tkaninách.

A close-up photograph of a dark-colored fabric, likely a suit jacket, featuring thin, vertical white stripes. The fabric has a fine, woven texture. The image is framed by a green geometric pattern on the right and bottom edges.

VLASOVÝ PROUŽEK

KŘÍDOVÝ PROUŽEK

Travér

- ▶ Vzor charakteristický výraznými příčnými proužky.
- ▶ Proužky jsou stejné nebo různé šířky i barevnosti, mohou být též plasticky zvýrazněny (vazbou nebo odlišnou jemností útků).
- ▶ Vzor na tkanině může být také natištěn.

Berberské pruhy

- ▶ Vzor charakteristický užšími nepravidelnými pruhy v nevýrazných barvách.
- ▶ Vzor má svým charakterem připomínat ruční tkaní.

TRAVÉR

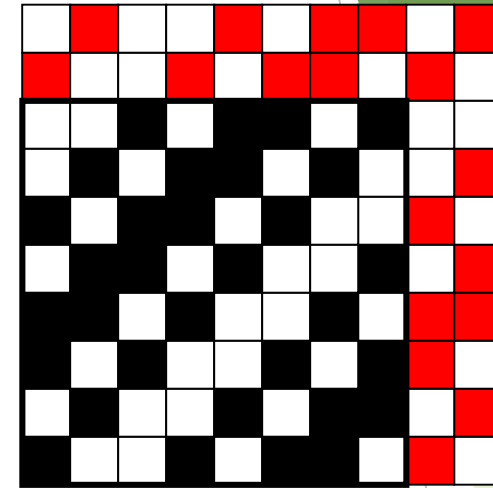

BERBERSKÉ PRUHY

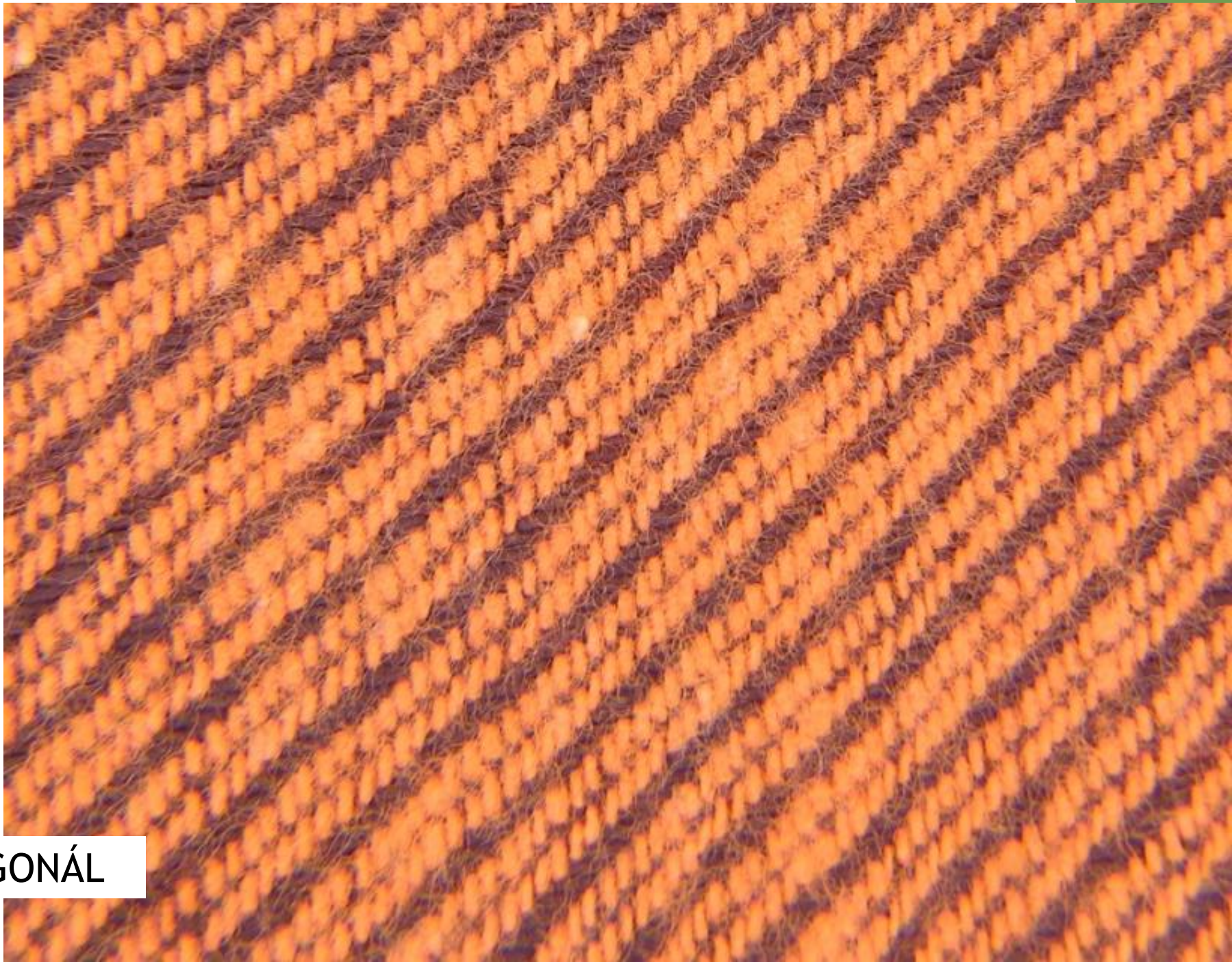
Diagonál

- ▶ Vzor s výrazným šikmým řádkováním, který je vytvořený keprovou vazbou.
- ▶ V osnově a v útku jsou použity nitě odlišné barvy - tím dojde k zvýraznění charakteristického šikmého řádkování keprové vazby (často zesílené nebo víceřádkové kepry).

Příklad víceřádkové keprové vazby

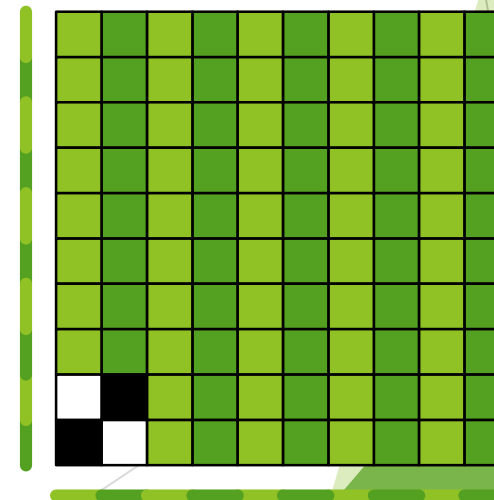

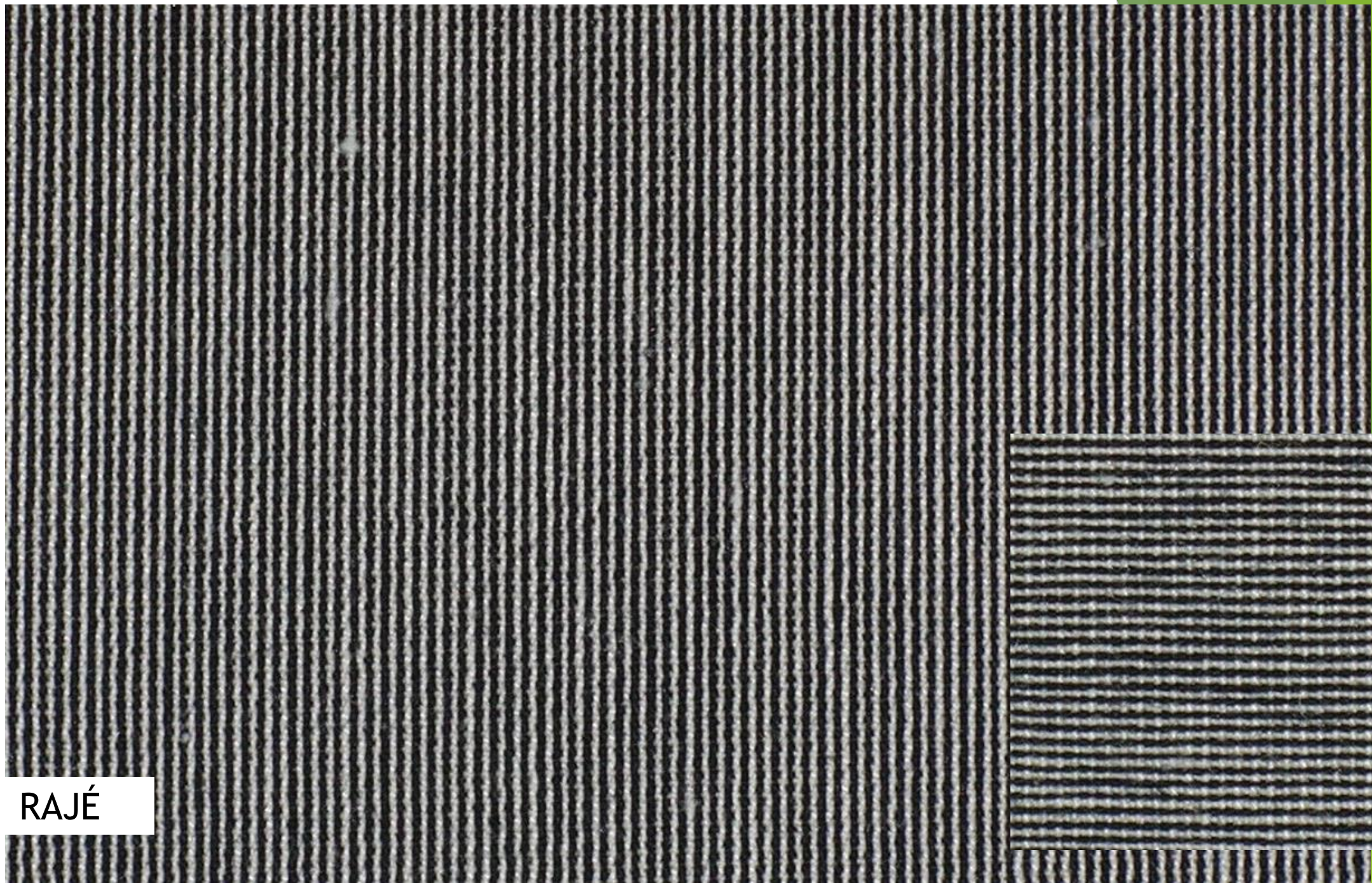

DIAGONÁL

Rajé

- ▶ Vzor je charakteristický jemnými proužky stejné nebo různé šířky, které jsou zpravidla na lícni straně tkaniny podélné, zatímco na rubní straně příčné.
- ▶ Vzor je vytvořen pomocí barevného snování a házení v kombinaci s vazbou. Např.:
  - ▶ Plátnovou
  - ▶ Použitím nití dvou různých barev v poměru 1:1 v osnově i v útku

RAJÉ

Kostka, káro

- ▶ Obecně vzor **charakteristický různobarevným pruhováním** (min. dvě barvy) **ve směru osnovy i útku** - na tkanině tak vznikají barevné obrazce ve tvaru čtverce nebo obdélníku.
- ▶ Vzor může být vytvořen zatkáním různě barevných nití v osnově i v útku nebo tiskem.
- ▶ Některé vzory z této skupiny jsou velmi charakteristické a užívá se pro ně zvláštní názvosloví - tyto vzory jsou často tak dominantní, že jsou určující pro název druhu tkaniny - např. GLENČEK, VICHY KÁRO, PEPITO.

Okenní káro

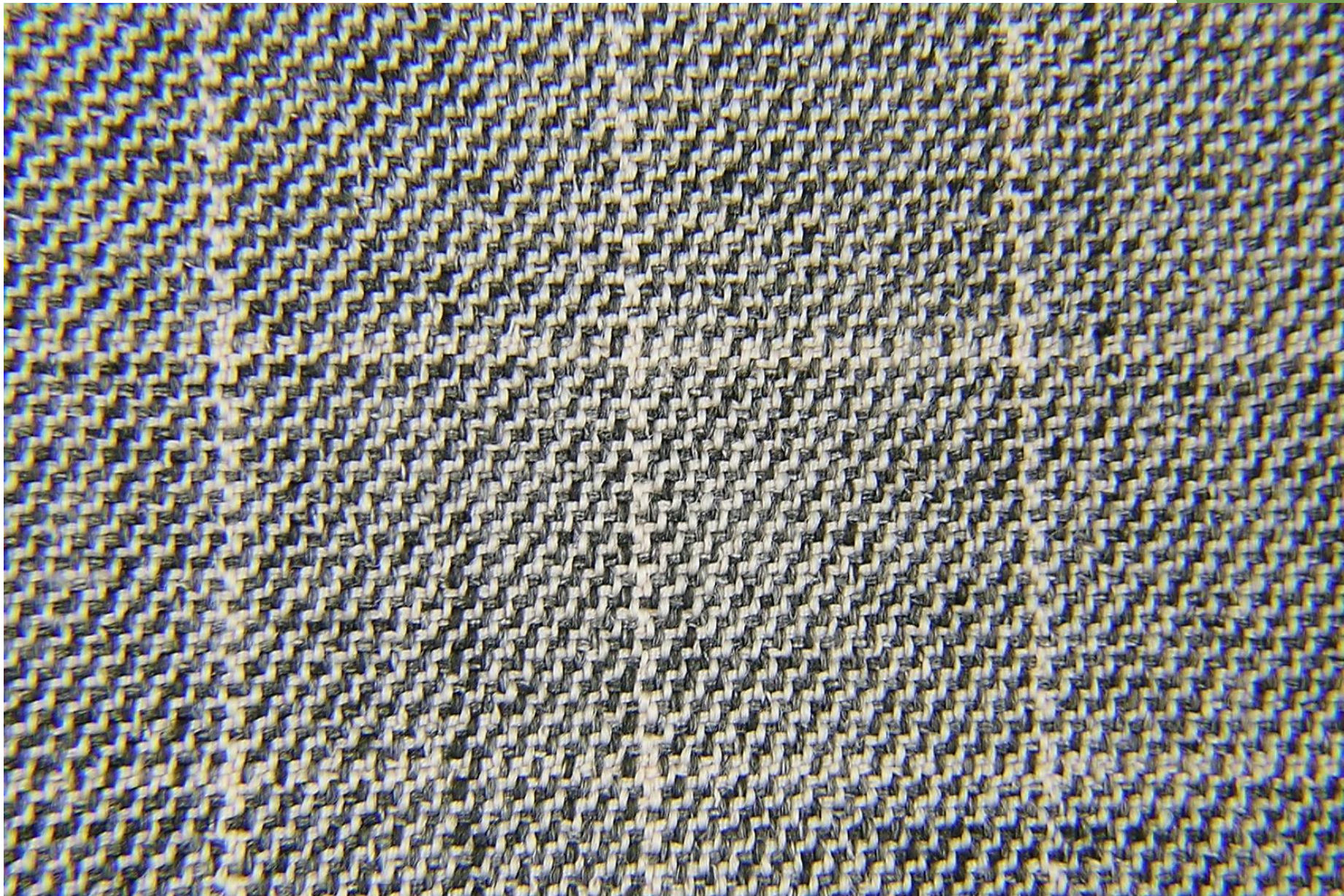
- ▶ Vzor je charakteristický kárem větší střídy.
- ▶ Kresba vzoru je jemná a je vytvořena ze dvou až čtyř barevných nití ve směru osnovy i útku.
- ▶ Půda je zcela hladká nebo nevýrazně vzorovaná.

OKENNÍ KÁRO

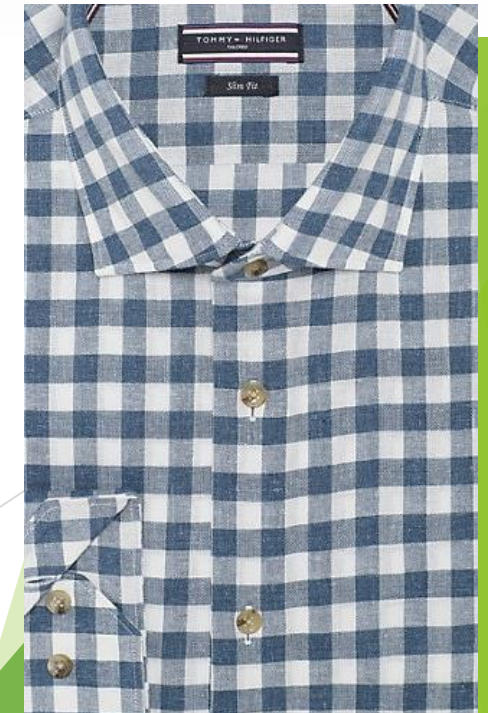

OKENNÍ KÁRO

Vichy káro

- ▶ Vzor je vždy ve dvou-barevném provedení (zpravidla kontrastní barvy - jednou z nich je často bílá).
- ▶ Je tvořen pravidelnými kostičkami střední velikosti.
- ▶ Používá se převážně na bavlněných tkaninách, může být vytkaný nebo natištěný.
- ▶ Bývá používán také jako půda pro natištění dalšího vzoru.

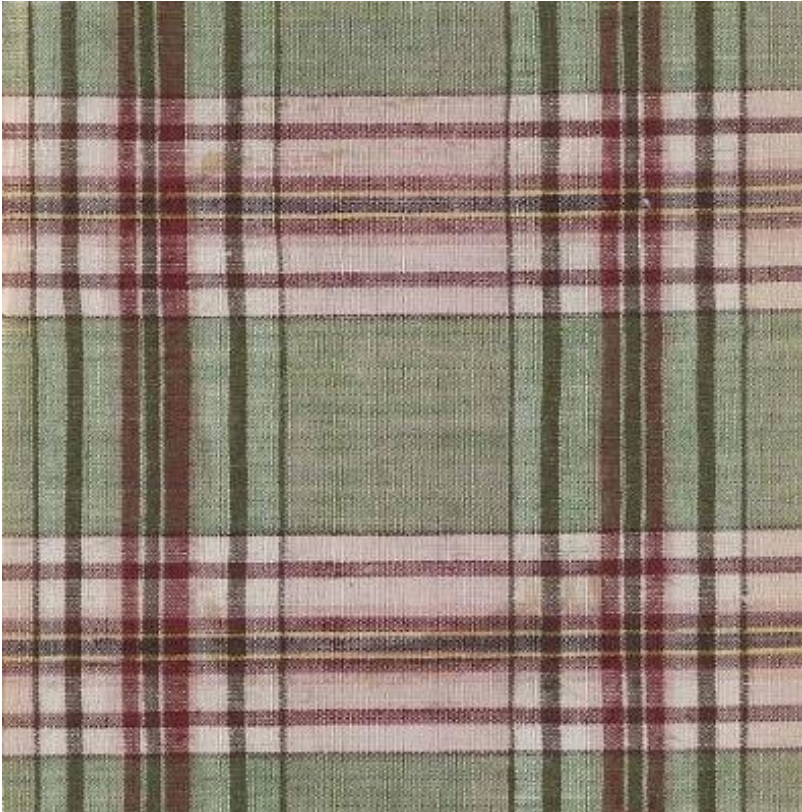
VICHY KÁRO

VICHY KÁRO

Madraská kostka

- ▶ Károvaný vzor s asymetrickým uspořádáním barevnosti v osnově a v útku - nezávisle na sobě.

MADRASKÁ KOSTKA

Tartan & skotská kostka

- ▶ Dva vzory vzájemně podobné, ale lišící se podstatnými pravidly:
- ▶ **Tartan** - barevné kompozice jsou přesně dány - skladba barev a velikostní proporce jednotlivých tartanů jsou určeny rodovými tradicemi ve Skotsku.
- ▶ Podmínkou je zároveň použití vlněných přízí.
- ▶ **Skotská kostka** - barevné ladění a počty nití v káru mohou být odlišné od tartanu - vzor může skotský tartan jen připomínat. Vzor se uplatňuje i na jiných než vlněných materiálech a může být případně vytvořen i tiskem.

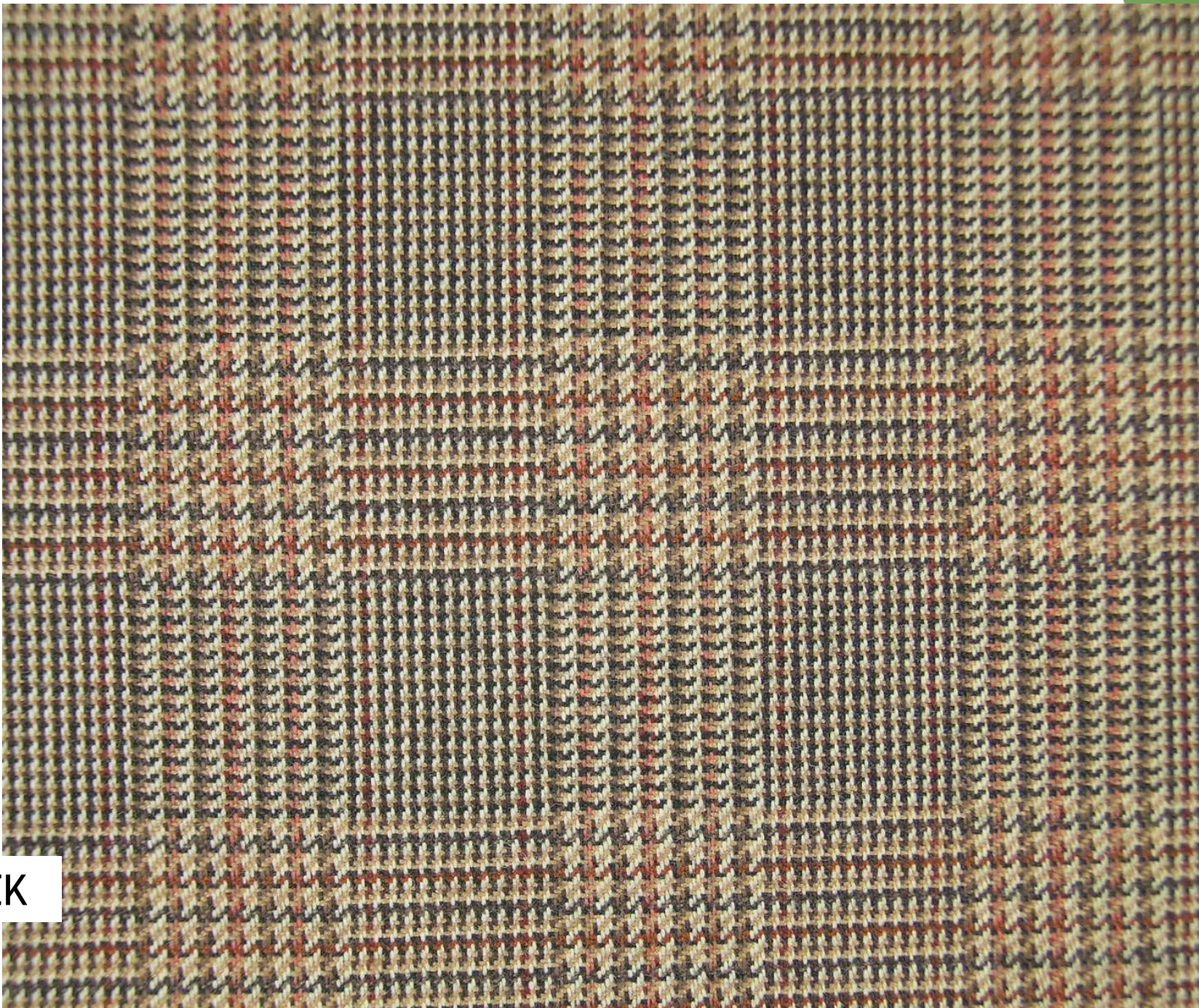

Glenček

- ▶ Je charakteristický vzor tradičně řazený mezi kostky (kára).
- ▶ Pomocí kombinace barevných nití v osnově a v útku spolu s vazbou je na tkanině vytvářena charakteristická kresba tohoto vzoru.

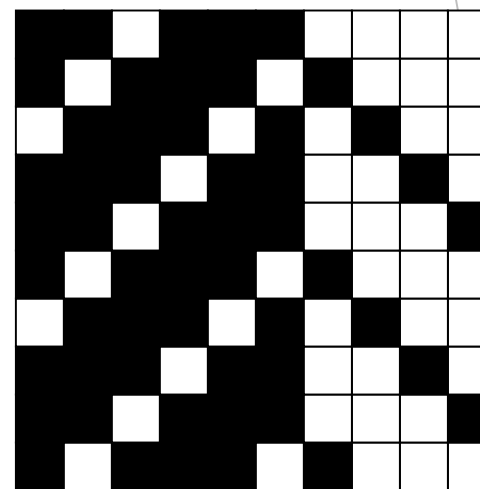
GLENČEK

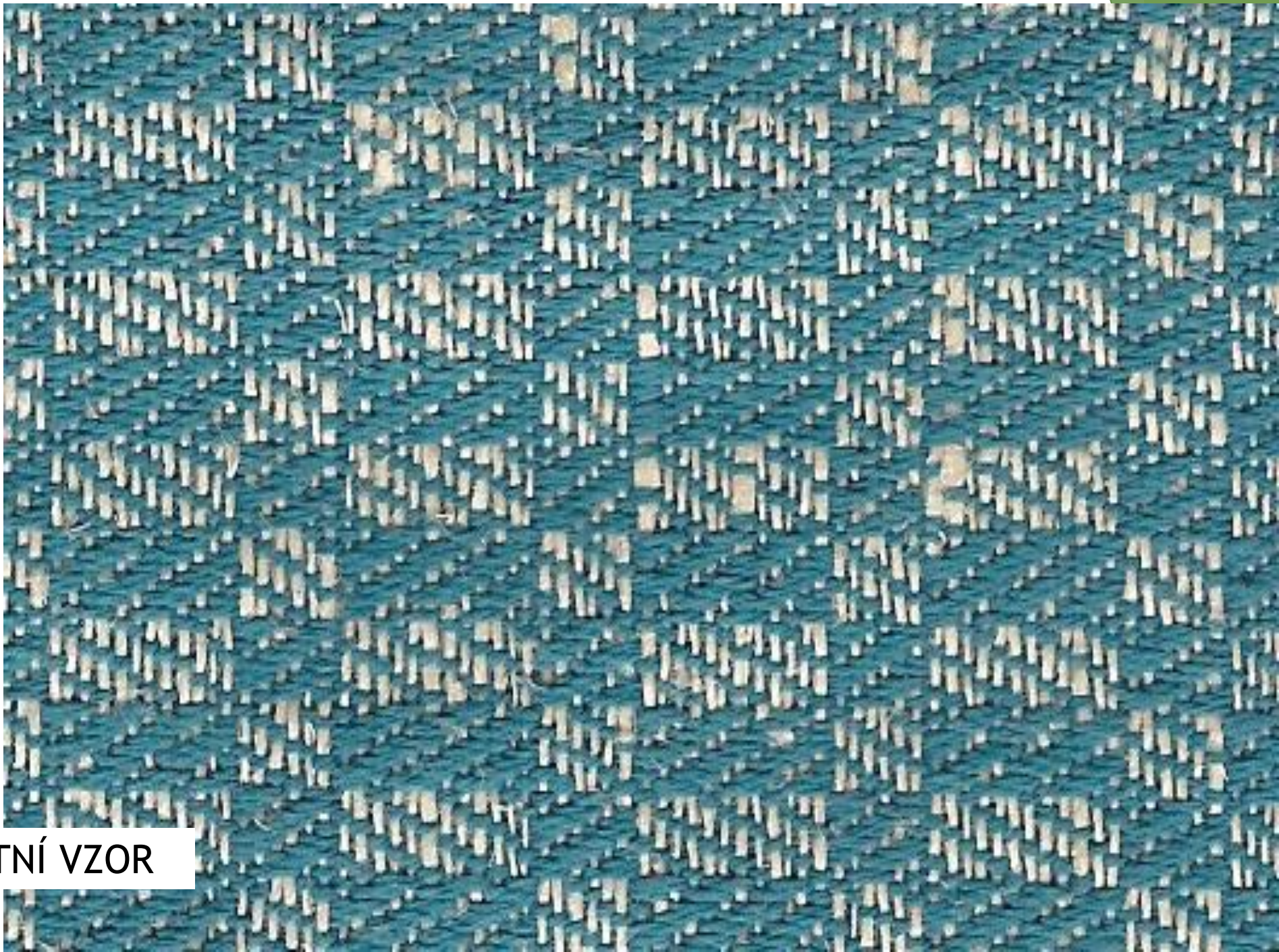
Činovatní vzor

- ▶ Vzor zpravidla vytváří čtverce nebo obdélníky (může i jiné geometrické obrazce).
- ▶ Vzniká střídáním osnovní a útkové vazby (keprové nebo atlasové) tak, že na rozhraní vzoru vzniká vždy ostré odvázáni.
- ▶ Vzor může být vytkán jako jednobarevný nebo může být zvýrazněn použitím různě barevných nití.

Ostré odvázáni - je vytvořeno vazebně tak, že v určitém místě tkaniny (v určité linii) jsou vedle sebe vždy dva odlišné vazné body - vedle osnovního vazného bodu je bod útkový.

Ostré odvázáni

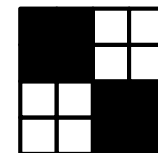

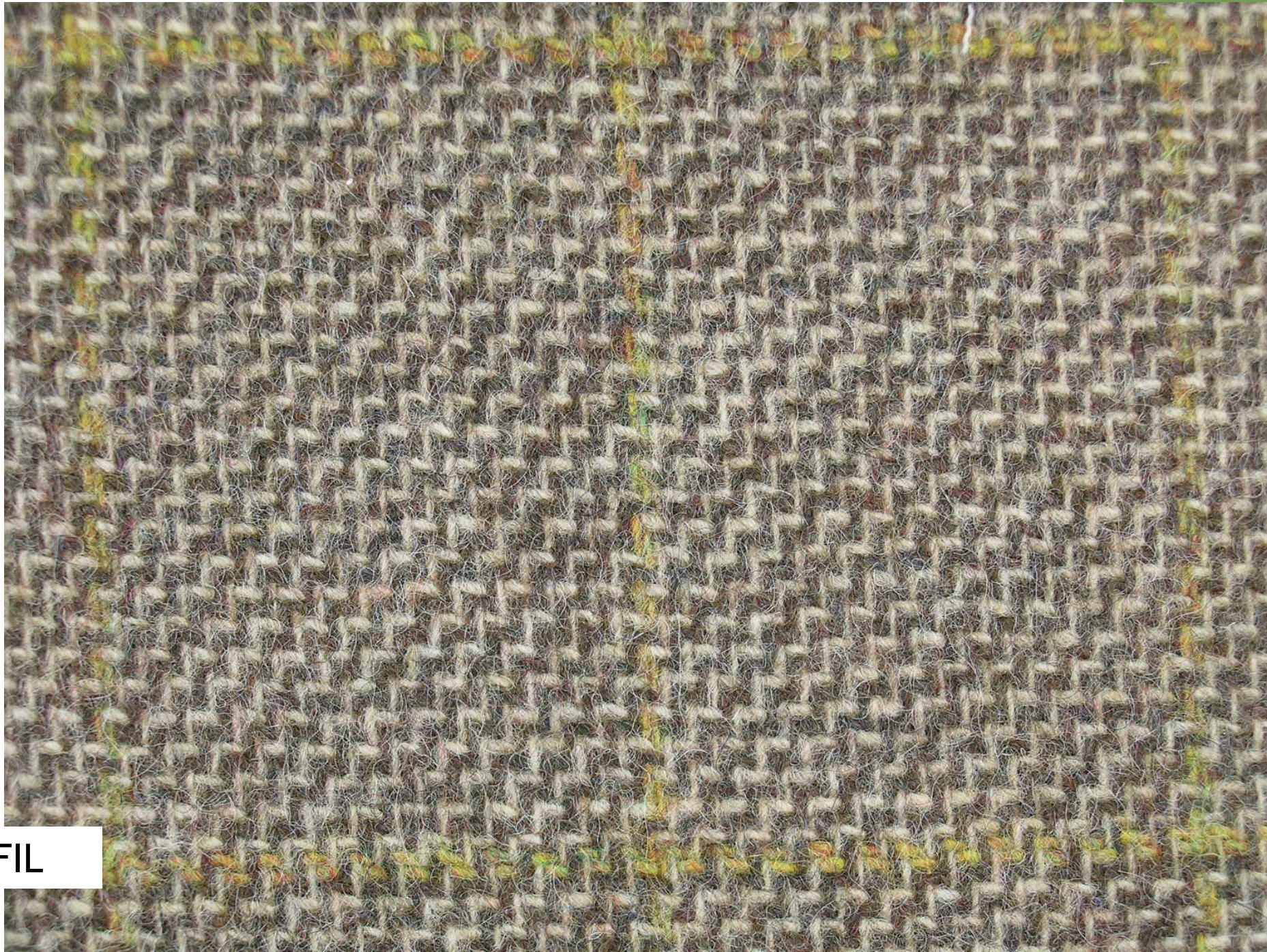

ČINOVATNÍ VZOR

Filafil

- ▶ Vzor charakteristický jemnou kresbou diagonálních schůdků.
- ▶ Je vytvořen pomocí určité kombinace barevného snování a házení spolu s vazbou:
  - ▶ Vazba panama nebo oboustranný čtyřvazný kepr
  - ▶ Střídání nití v poměru 1:1 v osnově i v útku
- ▶ Vzor je někdy používán jako půda pro jiný, výraznější vzor (např. okenní káro).

FILAFIL

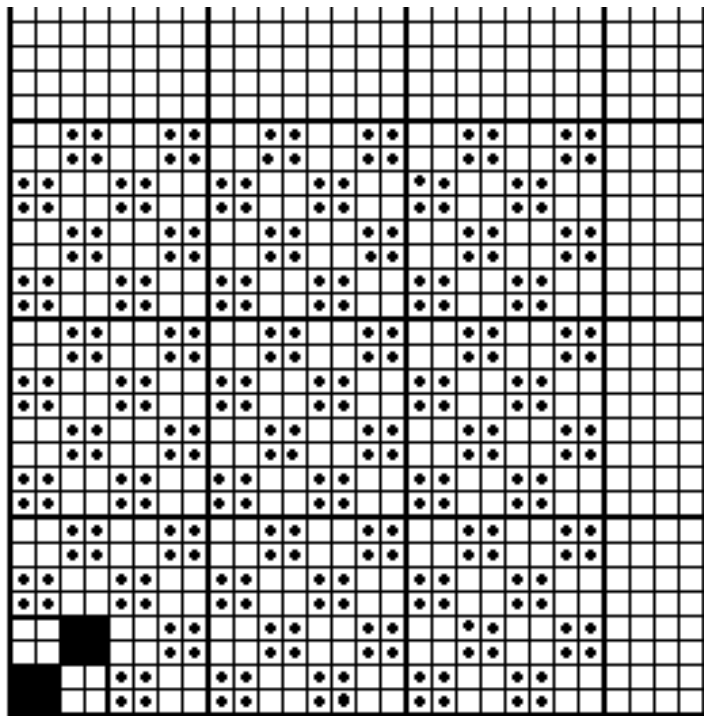
Vytkávání drobných barevných vzorů

- ▶ Způsob vzorování, který kombinuje:
  - ▶ Určitý typ vazby
  - ▶ Určitou kombinaci různobarevných nití v osnově a v útku
- ▶ Tímto způsobem vznikají charakteristické vzory - např. PEPITO, KOHOUTÍ STOPA, RAJÉ, FILAFIL.

- ▶ Příklad - vytvoření vzoru FILAFIL:
  - ▶ Použitím vazby Panama
  - ▶ Střídáním červených a zelených nití v osnově i v útku v poměru 1:1

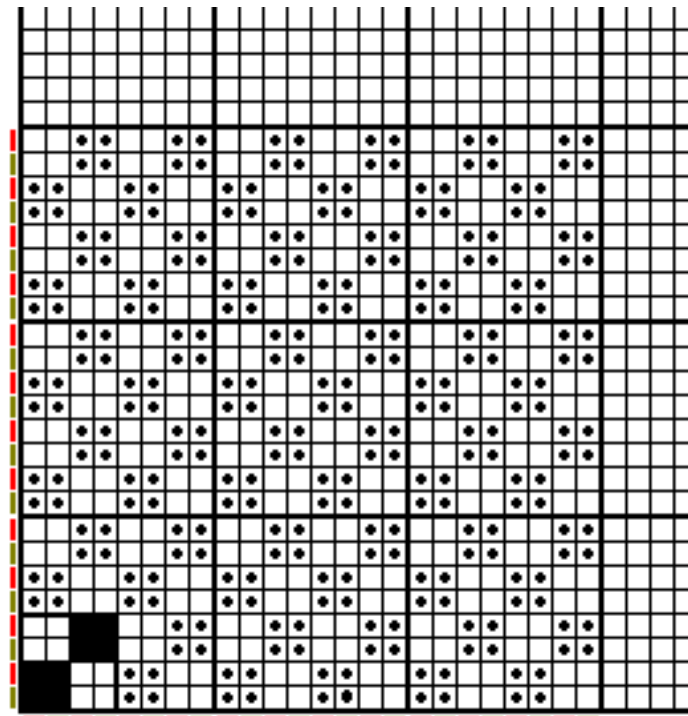

FILAFIL - způsob zakreslení vzoru

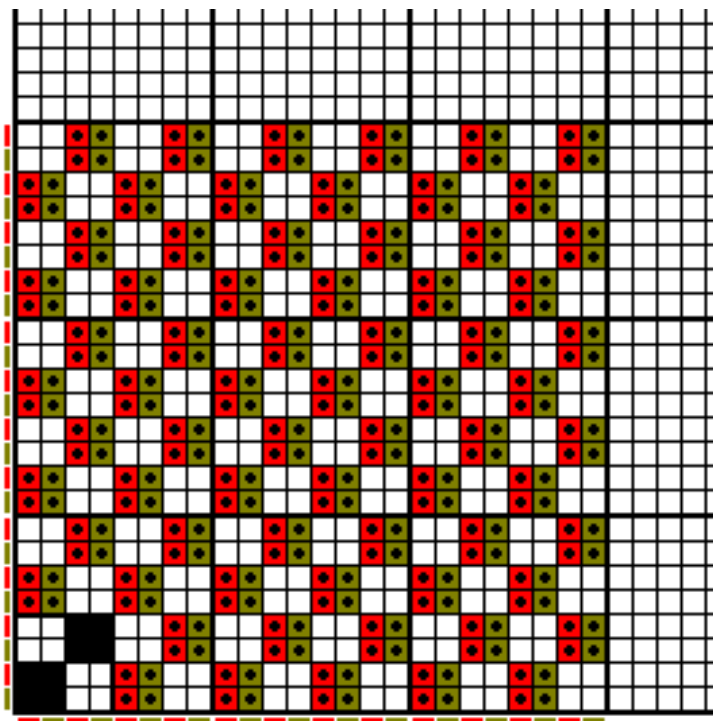
► 1. krok: naznačení rozkreslení vazby

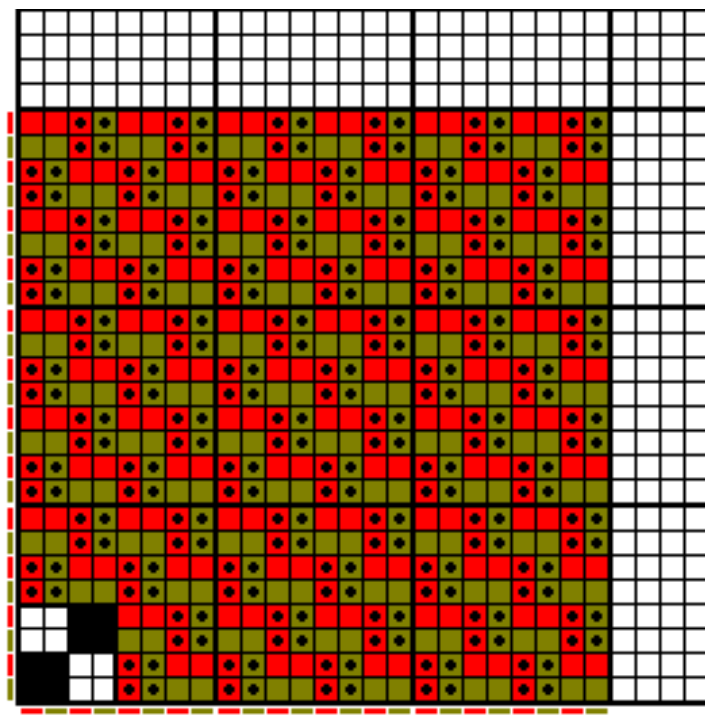
► 2. krok: naznačení střídání barevných nití

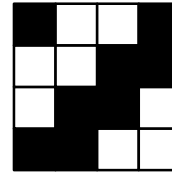
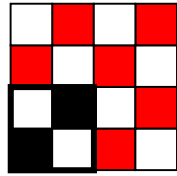
- ▶ 3. krok: rozkreslení
osnovních vazných bodů
podle barevnosti použitých
osnovních nití

- ▶ 4. krok: rozkreslení útkových
vazných bodů podle
barevnosti použitých
útkových nití

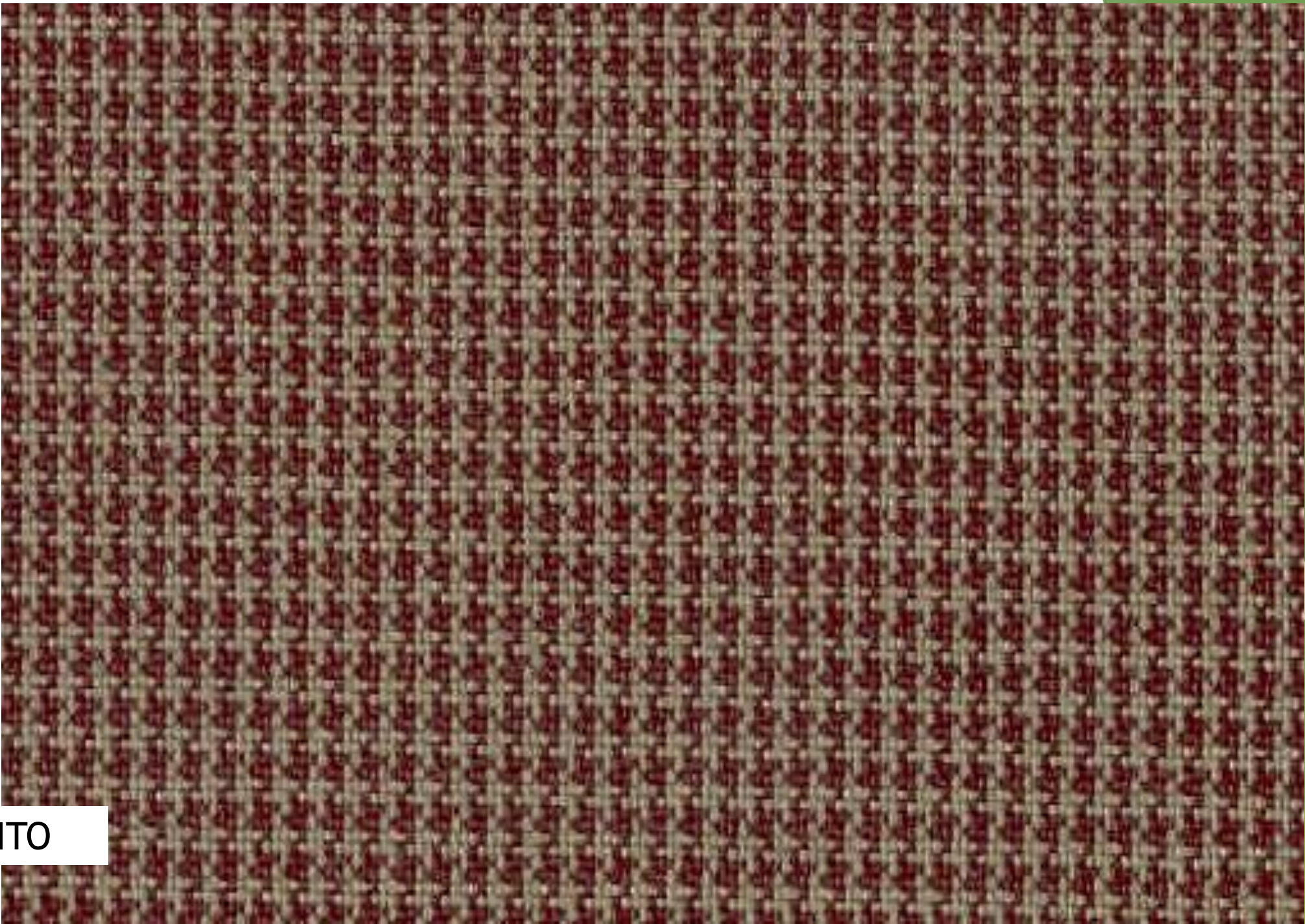
Pepito

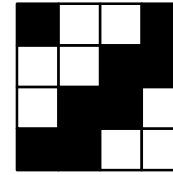

- ▶ Velmi drobná kostička - vždy dvoubarevná (zpravidla kontrastní barvy), která je vytvořena kombinací:
  - ▶ Vazby keprové nebo plátnové
  - ▶ Použitím barevných nití v osnově i v útku v poměru 2:2, 4:4 nebo u velmi jemných přízí i 6:6
- ▶ Je-li použita keprová vazba a nitě 6:6 přechází vzor do vzoru kohoutí stopa.

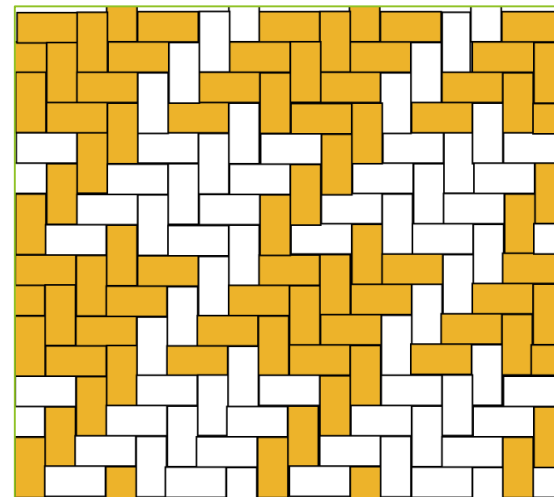
PEPITO

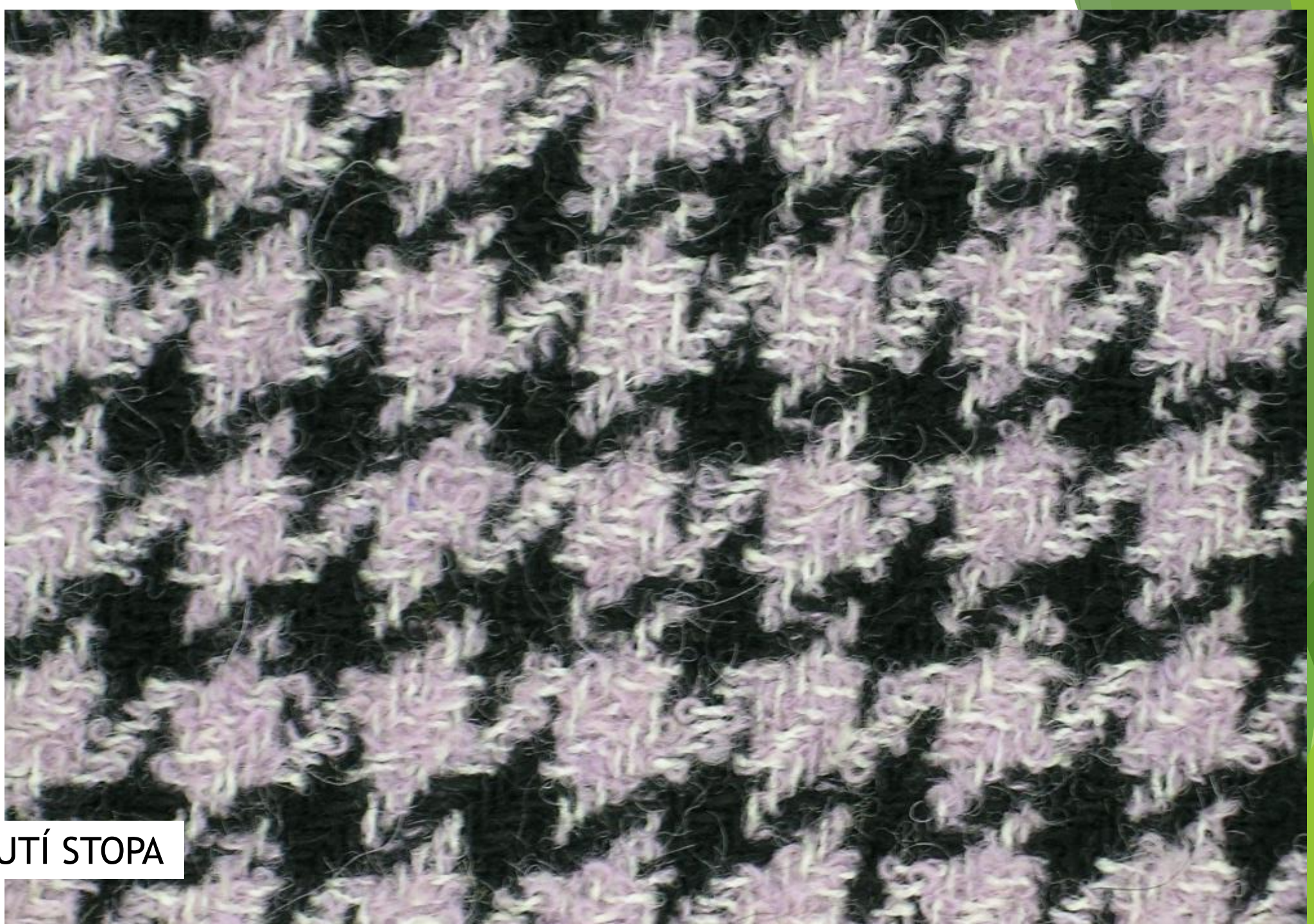

Kohoutí stopa

- ▶ Vzor, který má napodobovat stopu kohouta. Je vytvořen obdobně jako pepito - použitím:
  - ▶ Keprové vazby.
  - ▶ Použitím barevných nití v osnově i v útku - vždy ve stejném poměru.
  - ▶ Velikost vzoru je dána také jemností použitých nití.

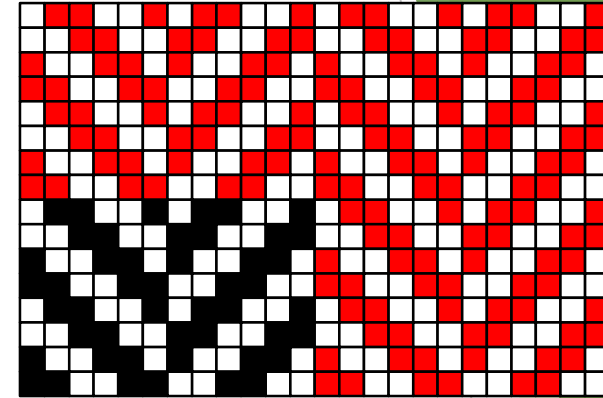

KOHOUTÍ STOPA

Rybí kostra

- ▶ Vzor s charakteristickým lomeným řádkováním, který je vytvořen:
  - ▶ Lomenou keprovou vazbou (kepr lomený po střídě)
  - ▶ Použitím kontrastních nití v osnově a v útku (tím dojde ke zdůraznění vazby lomeného kepru)
- ▶ Vytkávaný vzor se nejčastěji používá u vlnářských tkanin. Může být ale také na tkaninu natištěn - zpravidla u tkanin bavlnářských.

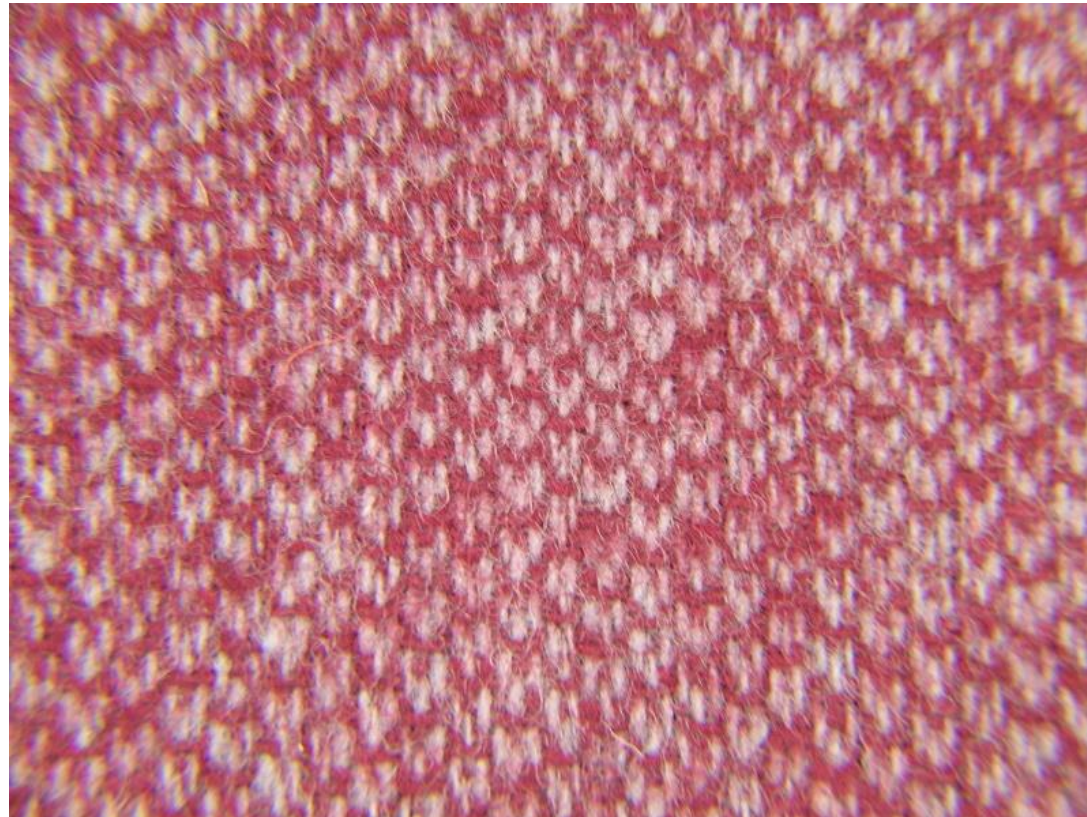

RYBÍ KOSTRA

Kančí zub

- ▶ Dvoubarevný vzor znázorňující drobná zrna, seskupená do nevýrazného podélného pruhování pomocí kombinované keprové a plátňové vazby.

Kaviár

- ▶ Název vzoru je odvozen od vzhledu tkaniny - malé světlé tečkové motivy s tmavšími body na tmavé půdě.
- ▶ Uplatňuje se převážně u tradičních vlnářských tkanin.

Pepř a sůl

- ▶ Vzor s jemným tečkovaným motivem, který vznikne použitím barevně kontrastních přízí v osnově nebo v osnově i v útku při poměru 1:1 nebo 2:2.
- ▶ Název je opět odvozen od vzhledu tkaniny.
- ▶ Používá se především u vlnářských tkanin.

KAVIÁR

PEPŘ A SŮL

Reverzíbl

- ▶ Vícebarevný vzor charakteristický tím, že barevný vzor z lící strany je vytvořen v negativní podobě na straně rubní.

Šanžán

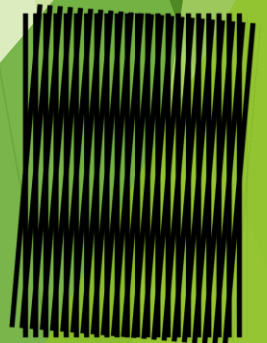
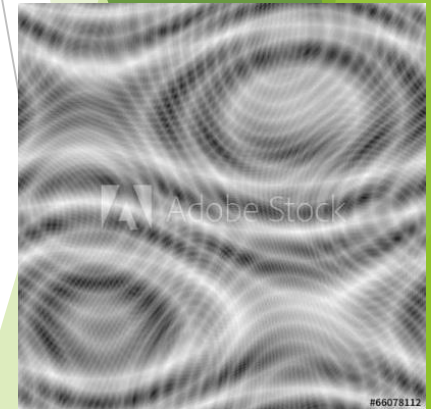
- ▶ Vzor tkaniny s měňavým efektem (tkanina může být zdánlivě bez vzoru - efekt se projeví při pohybu tkaniny vůči světlu).
- ▶ Efektu je dosaženo zatkáním kontrastně barevného útku proti osnově.
- ▶ Uplatňuje se především u hedvábnických tkanin.

Moaré

- ▶ Jedná se o speciální rušivý efekt na tkanině připomínající vodotisk.
- ▶ Zpravidla se tvoří pomocí vzorového kalandru (gaufrováním) a uplatňuje se především na hedvábnických tkaninách v rypsové vazbě.
- ▶ Moaré efekt může na tkaninách vznikat i jako nežádoucí jev - vada.

Moaré je rušivý optický efekt, který vzniká překrýváním nebo interferencí dvou pravidelných a jen málo odlišných rastrů.

ŠANŽÁN

MOARÉ

Šiné (ikat)

- ▶ Vzor je charakteristický nejasnými (rozmazanými) konturami vzorového motivu.
- ▶ Efektu je dosaženo použitím potištěné osnovy a jednobarevných útkových nití.
- ▶ Vzor bývá napodobován pomocí tisku hotové tkaniny.

Medailon

- ▶ Obecné označení pro výrazný malý nebo středně velký osamocený vzor.
- ▶ Motiv může být vytkán nebo natištěn.
- ▶ Půda tkaniny je jednobarevná nebo jen velmi jemně vzorovaná.

Eternelový vzor

- ▶ Je charakteristický drobnými jednoduchými motivy, které jsou pravidelně rozloženy po celé ploše tkaniny.
- ▶ Vzor je zpravidla vytvořen tiskem.
- ▶ Často se uplatňuje na pánských kravatách.

MEDAILON

ETERNELOVÝ VZOR

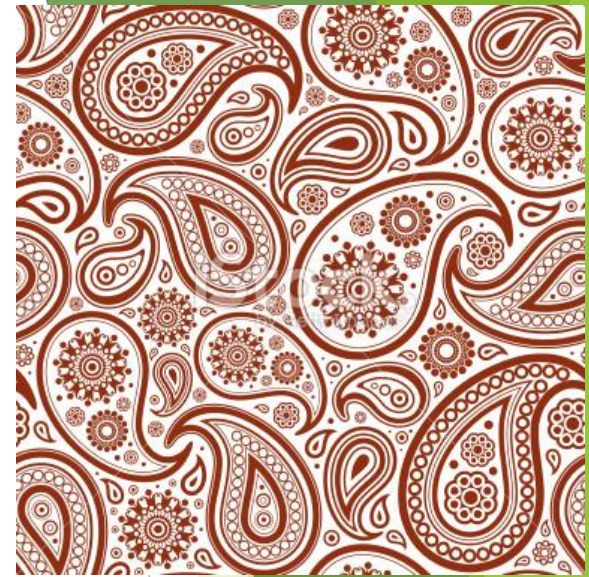
Bordura

- ▶ Obecný název pro pruh vzoru, který má zvýraznit okraj tkaniny (zpravidla hotového výrobku - ubrusy, šátky, kapesníky apod.).
- ▶ Může mít podobu vzoru květinového, geometrického, ornamentálního apod.

Kašmírový vzor

- ▶ Charakteristický tradiční vzor s jemnou kresbou drobných květinových vzorů seskupených do tvarů piniových šišek.

Patchworkový vzor

- ▶ Je zpravidla tištěný vzor (někdy též tkaný), který má napodobit tradiční techniku sešívání malých kousků tkanin s různými vzory a různou barevností.

KAŠMÍROVÝ VZOR

PATCHWORKOVÝ VZOR

Žakárový vzor

- ▶ Je obecný název pro velkoplošný vzor vyznačující se velkou střídou vazby, kterou není možné tkát na listových tkacích stavech - tká se tedy na stavech žakárových.
- ▶ Vzor bývá často navíc vícebarevný.

Ombré

- ▶ Vzor tkaniny, pro nějž je charakteristický postupný přechod sousedních barevných odstínů téže barvy (zpravidla v pruzích).

ŽAKÁROVÝ VZOR

The image features a close-up of a purple fabric with a subtle ombre effect, transitioning from a lighter shade on the left to a darker shade on the right. The fabric is draped and folded, creating soft shadows and highlights. On the right side, there is a vertical decorative bar with a geometric pattern of overlapping triangles in various shades of green and yellow. On the left side, there is a white rectangular box containing the text 'OMBRÉ'.

OMBRÉ

Vypalovaný vzor

- ▶ Obecné označení pro vzor na tkanině vytvořený danou technikou:
  - ▶ V osnově jsou použity polyesterové nitě
  - ▶ V útku se střídají polyesterové nitě s bavlněnými (případně viskózovými).
  - ▶ Bavlněné nitě jsou následně v požadovaných místech chemicky odstraněny.
- ▶ Vzor je charakteristický netransparentními motivy vzoru na jinak transparentní tkanině. Pro zvýraznění mohou být motivy vzoru dodatečně barevně potištěny.
- ▶ Jinou variantou jsou naopak transparentní motivy vzoru „vypálené“ do netransparentní tkaniny.

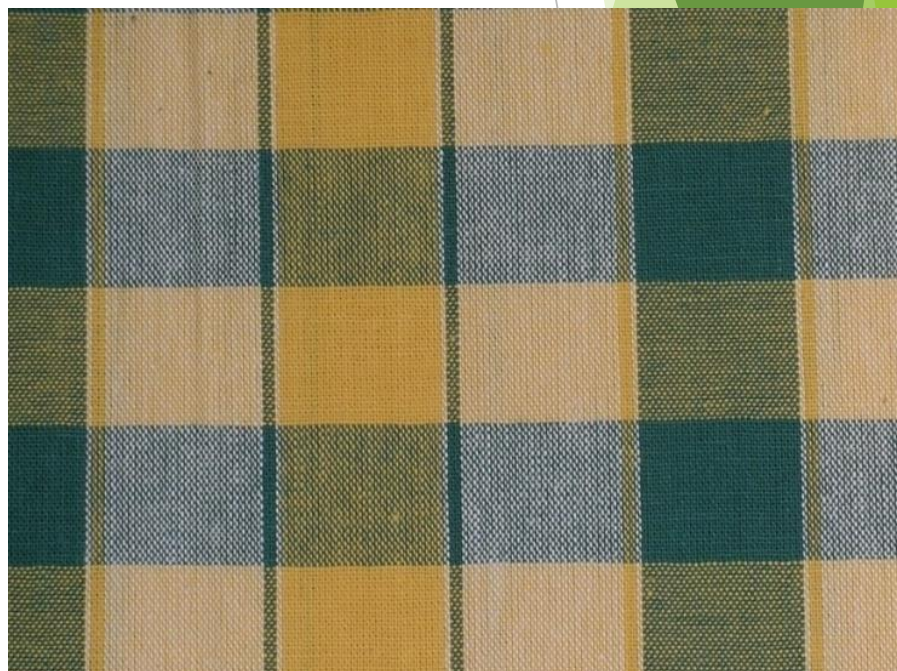
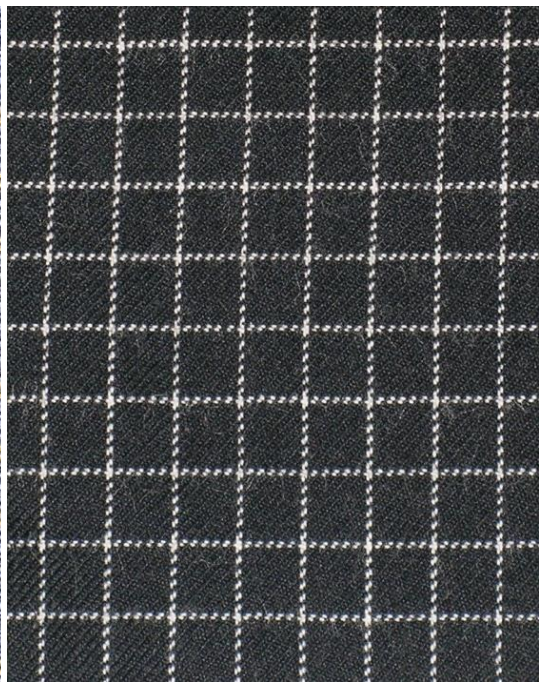

VYPALOVANÝ VZOR

Kompozé

- ▶ Není název vzoru jako takového, ale používá se pro **označení dvou tkanin, jejichž vzorování má některé společné prvky**. Jedná se například o:
  - ▶ Stejnou barevnost dvou odlišných vzorů (*káro, proužek*).
  - ▶ Různou velikost vzoru ve stejném barevném ladění - např. káro dvojí velikosti, proužky různé šířky apod.
- ▶ Jako kompozé mohou být označeny i tkaniny:
  - ▶ Ve stejné kvalitě a barevnosti vytkané ale v různé vazbě.
  - ▶ Se stejným vzorem, vazbou a barevností vyrobené ale v odlišné kvalitě (*např. košilovina a obleková tkanina*).

KOMPOZÉ

Identifikace vzhledové úpravy tkaniny

- ▶ Jako vzhledová úprava tkaniny bývá označována finální úprava, která žádoucím způsobem upravuje její vzhled. Je tedy identifikovatelná pouhým okem.

Textilní tisk

- ▶ Je nejpoužívanější vzhledovou úpravou tkaniny. Existuje několik druhů textilního tisku, lišících se způsobem provedení a následně i charakteristickým vzhledem tkaniny:
  - ▶ Přímý tisk
  - ▶ Tisk leptem
  - ▶ Rezervní tisk
  - ▶ Přenosový tisk
  - ▶ Vločkový tisk
  - ▶ Vypalované vzory
  - ▶ Tisk hydroxidem sodným

Jednotlivé druhy tisku lze vzájemně kombinovat.

Přímý tisk

- ▶ Zahuštěný roztok barviva se tiskne na tkaninu, barvivo se následně zafixuje (pařením nebo horkým vzduchem).

Rezervní tisk

- ▶ Na tkaninu se tiskne roztok, který zabraňuje na potištěných místech následnému obarvení textilie - příkladem je tradiční technika Modrotisku.

PŘÍMÝ TISK

REZERVNÍ TISK

Přenosový tisk

- ▶ Kompletní (zpravidla i vícebarevný) vzor se přenáší najednou z předem potištěné předlohy (zpravidla papírové) na textilní materiál - působením tepla a tlaku.
- ▶ Tato technologie je výhodná pro menší počet kusů, neboť odpadá nutnost výroby šablon.
- ▶ Nevýhodou tohoto tisku je menší prací odolnost výrobku.

Tisk leptem

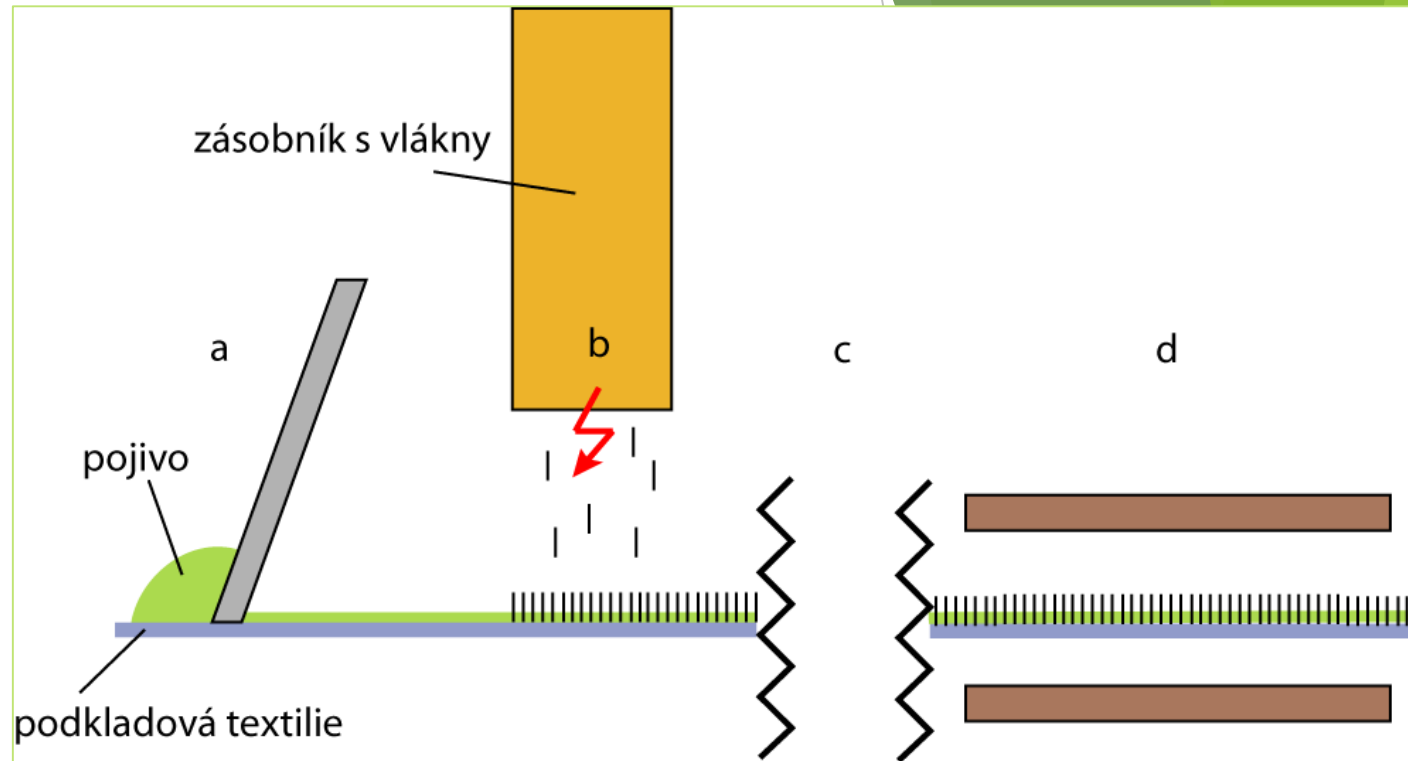
- ▶ Tkanina je nejprve obarvena zpravidla na tmavší barevný odstín.
- ▶ Následně je potištěna chemickým roztokem, který ve vzorových motivech barvivo odstraní.
- ▶ Vzhled tkaniny je charakteristický světlými vzorovými motivy na tmavém pozadí.

The image shows a close-up of a dark blue fabric with a repeating pattern of small white flowers and green leaves. The pattern is dense and covers the entire surface. The flowers are simple in design, with five petals and a central yellow dot. The leaves are small and pointed. The overall effect is a classic, elegant floral print.

TISK LEPTEM

Vločkový tisk

- ▶ Tkanina je nejprve v požadovaném vzoru (případně v celé ploše) potištěna pojivem (a).
- ▶ Následně jsou nanášena krátká vlákna (do 1 mm), která se na pojivo přichytí (b).
- ▶ Pojivo je vytvrzeno a tím jsou nanesená vlákna fixována (d).
- ▶ Nanášeli-li se vlákna v elektrostatickém poli, jsou vzpřímená a výsledný povrch je podobný povrchu sametu.

c - nejsou zakresleny operace, při nichž dochází k odstraňování příliš krátkých vláken

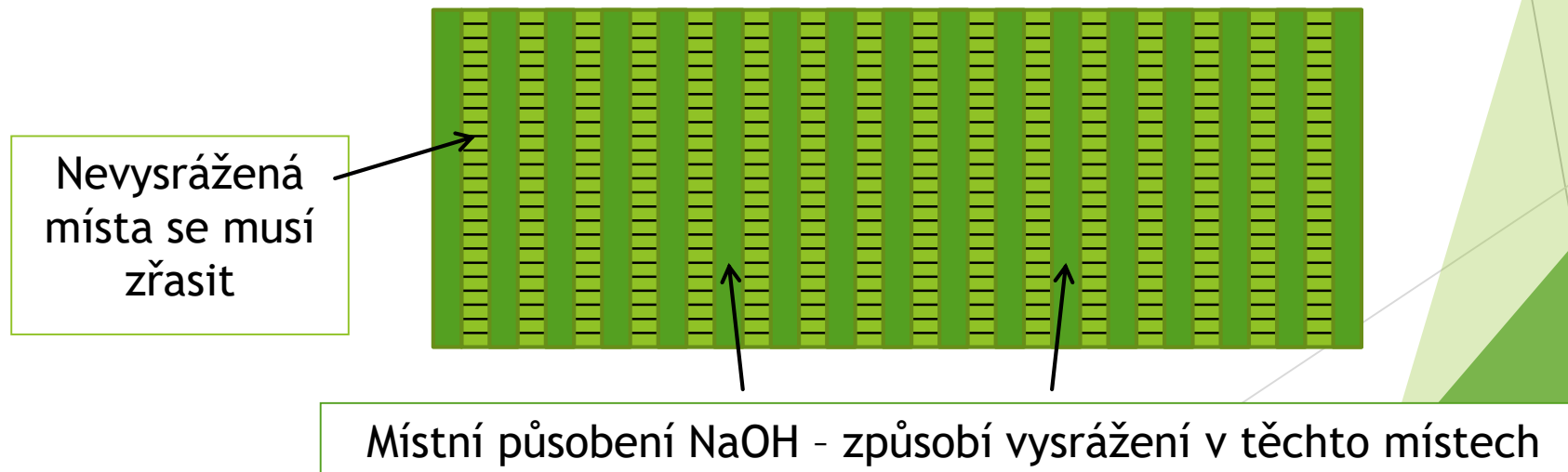

VLOČKOVÝ TISK

Tisk hydroxidem sodným (louhový tisk, louhový krep)

- ▶ Úpravou je na tkanině vytvořen zvlněný, zvrásněný (krepový) povrch.
- ▶ Efektu je dosaženo tiskem pomocí hydroxidu sodného (NaOH) - v potištěných místech dochází k vysrážení tkaniny, ostatní tkanina je pak nařasená.

LOUHOVÝ TISK

Kalandrování

- ▶ Plošná textilie prochází mezi válci v jedné vrstvě a v plné šíři. Tlakem válců se kruhový průřez nití zploští a tím se vyplní póry mezi nitěmi v tkanině.
- ▶ Podle použitého typu kalandru lze dosáhnout tvrdšího nebo jemnějšího omaku, lesku, hladkosti apod.
- ▶ Na výsledek úpravy má vliv např. počet válců, povrch válců, průměr válců, teplota válců, rychlost rotace atd.

Chinz

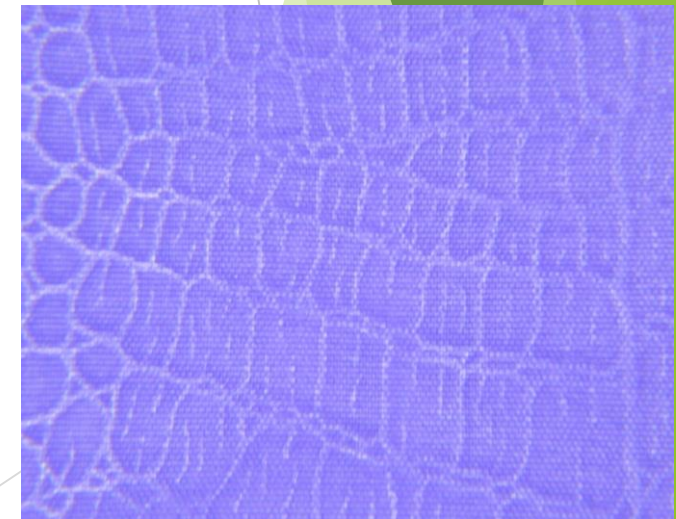
- ▶ Úpravou se na celulózových materiálech dosahuje vysokého lesku.
- ▶ Provádí se na frikčních (třecích) kalandrech, u kterých se ocelový válec otáčí rychleji než válec elastický.

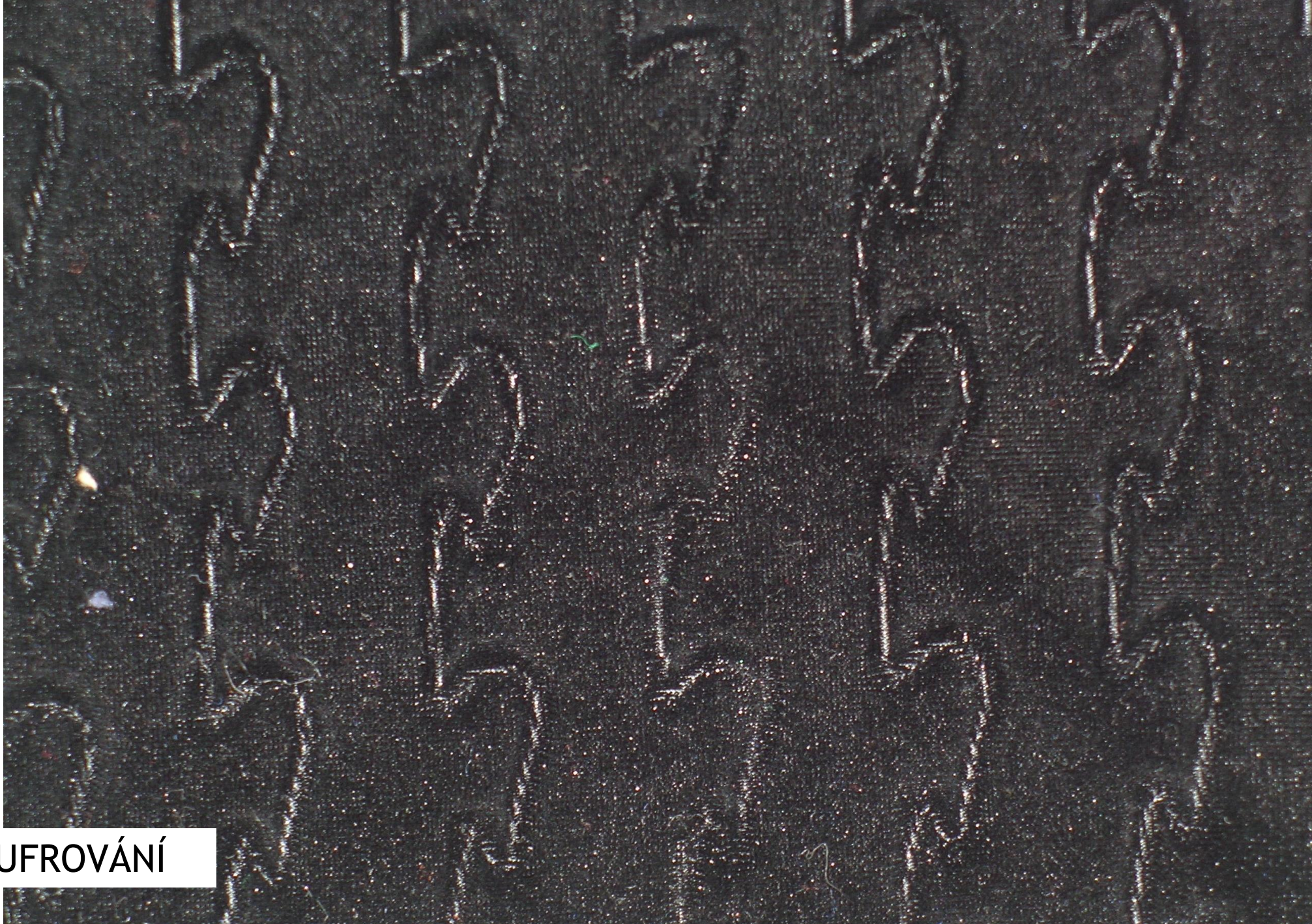
Matovací efekt

- ▶ Dosahuje se pomocí kalandrování mezi dvěma elastickými válci.

Gaufrování

- ▶ Provádí se výhradně na tkaninách ze syntetických materiálů (využívá termoplastických vlastností polymerů).
- ▶ Pomocí tzv. razícího kalandru je do povrchu tkaniny za současného působení přítlaku válce a tepla vytlačen vzor. Tkanina tak získá více či méně plastický povrch.
- ▶ Stejnou technologií, ale s použitím speciálního válce, je na hedvábnických tkaninách dosahováno Moaré efektu (vzoru).

GAUFROVÁNÍ

Kreš

- ▶ Působením tepla a tlaku na pomačkanou tkaninu se dosáhne nepravidelného trvale zmačkaného vzhledu.
- ▶ Úprava se provádí výhradně na tkaninách ze syntetických vláken (využívá termoplastických vlastností polymerů).

Poznámka: Dnes se tímto názvem označují i tkaniny podobného pomačkaného vzhledu, které jsou však vyrobeny z viskózových vláken a efektu tudíž musí být dosaženo jiným způsobem (např. použitím krepeových nití).

KREŠ

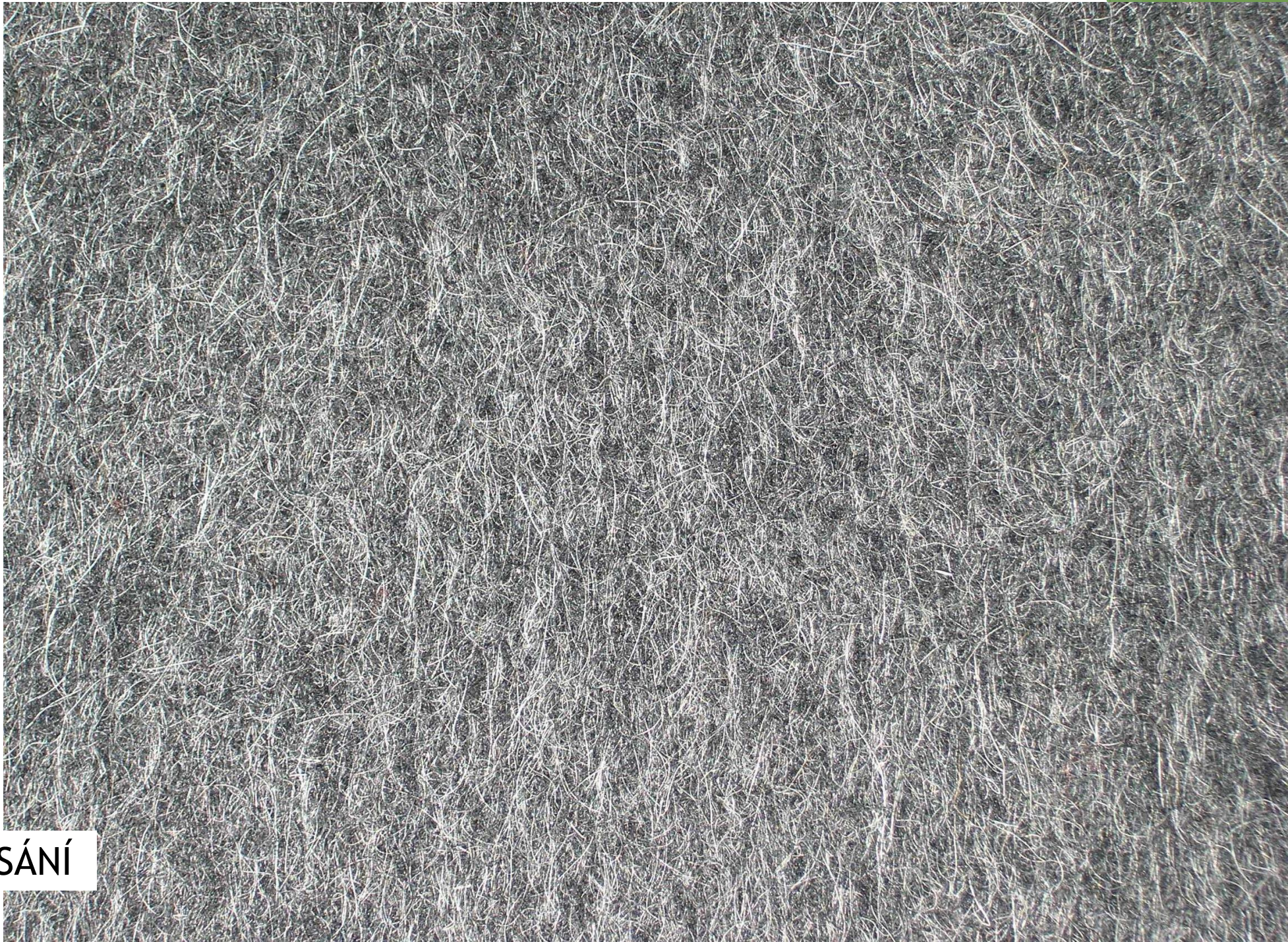
Počesání

- ▶ Úpravou tkanina získá vlasový povrch.
- ▶ Účelem úpravy je změna omaku a vzhledu, ale také zlepšení tepelně-izolačních vlastností.
- ▶ Někdy je úprava aplikována jako samostatná (následuje postřižení vlasu) a někdy jako součást složitějšího úpravárenského procesu.

Broušená úprava

- ▶ Používá se převážně u tkanin vyrobených ze syntetických vláken (často v podobě mikrovlákna).
- ▶ Během úpravy tkanina prochází mezi brusnými válci opatřenými velmi jemným smirkovým papírem.
- ▶ Na tkanině tak vzniká velmi jemný vlasový povrch podobný „broskvové slupce“ - proto bývá efekt někdy také označován jako „peach skin“.

POČESÁNÍ

The image shows a dense, fibrous material with a light brown or tan color. The fibers are thin and appear to be randomly oriented, creating a complex, textured surface. On the right side of the image, there is a vertical decorative border composed of several overlapping, semi-transparent green geometric shapes, creating a modern, abstract look. The overall appearance is that of a microscopic view of a natural or synthetic fiber-based material.

BROUŠENÁ ÚPRAVA

Flaušová úprava

- ▶ Provádí se výhradně na vlnářských tkaninách.
- ▶ Valchováním, počesáním a postřihováním se dosáhne na tkanině měkkého zastřeného povrchu s delším ležatým vlasem, který je částečně urovnaný ve směru osnovy.
- ▶ Vlasový povrch zakrývá na lícové straně tkaniny vazbu.

Velurová úprava

- ▶ Provádí se výhradně na vlnářských tkaninách.
- ▶ Valchováním, počesáváním se střídáním směru, kartáčováním a postřihováním se dosáhne měkkého a plného omaku tkaniny s hustým vlasem.
- ▶ Vlas tkaniny je krátký a vzpřímený.

An aerial photograph showing a central dirt path or track cutting through a field of dry, brownish-yellow grass. The path is light-colored and appears to be made of compacted earth or sand. The surrounding grass is sparse and tangled, with some patches of lighter soil visible between the clumps. The overall scene suggests a rural or agricultural setting, possibly a horse track or a path through a field.

FLAUŠOVÁ ÚPRAVA

A close-up photograph of a blue velvet fabric, showing the characteristic pile and texture of the material. The fibers are dense and create a soft, plush appearance. The lighting highlights the individual strands of the pile, giving it a three-dimensional look. The color is a muted, dusty blue.

VELUROVÁ ÚPRAVA

Suknová úprava

- ▶ Provádí se výhradně na vlnářských tkaninách (využívá plstící schopnosti vlny).
- ▶ Valchováním, počesáním, kartáčováním a lisováním se na tkanině vytváří zastřený povrch s krátkým vlasem ležícím ve směru česání.
- ▶ Tkanina má tužší, plný omak.

SUKNOVÁ ÚPRAVA